

Економіка сталого розвитку та природокористування

УДК 330.3(332):502.3/7

Пойдин Петро Іванович

*аспірант відділу природно-техногенної та екологічної безпеки
Державної установи «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку НАН України»*

Пойдин Петр Иванович

*аспирант отдел природно-техногенной и экологической безопасности
Государственного учреждения «Институт экономики
природопользования и устойчивого развития НАН Украины»*

Poidyn Petro

*PhD Student of the
Department of Natural and Technogenic Environmental Safety
Public Institution «Institute of Environmental
Economics and Sustainable Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine»*

**КАПИТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ГАЛУЗЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ
КАПИТАЛЬНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ В ОТРАСЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ
ОПТИМИЗАЦИИ
CAPITAL INVESTMENTS PROVIDED TO THE FIELD OF
ENVIRONMENTAL SAFETY: CURRENT STATUS AND PROSPECTS
FOR OPTIMIZATION**

***Анотація.** Ця стаття присвячена дослідженню капітальних інвестицій в екологічній галузі. У статті подано дефініцію поняття «капітальні інвестиції в охорону довкілля». Капітальні інвестиції в охорону довкілля – інвестиції у придбання нових і використовуваних раніше матеріальних і*

нематеріальних активів; або виготовлення їх власними силами; витрати на капітальний ремонт та модернізацію, що здійснюються з метою охорони довкілля. Проаналізовано динаміку цього виду фінансування впродовж 2006—2018 років у таких напрямках: охорона довкілля, охорона атмосферного повітря, очищення зворотних вод, обробка відходів, захист та реабілітація ґрунту. Здійснено ранжування регіонів України за показником капітального інвестування у галузь охорони довкілля. Результати ранжування показали: Житомирська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька області мають найнижчий рівень забезпечення капітальними інвестиціями, Луганська, Волинська, Рівненська, Кіровоградська, Чернігівська, Закарпатська – середній, Хмельницька, Вінницька, Одеська – достатній, Полтавська, Миколаївська, Харківська, Львівська, Івано-Франківська – високий, Київська, Запорізька, Донецька, Дніпропетровська та місто Київ – дуже високий.

Ключові слова: капітальні інвестиції, довкілля, екологічна безпека, сталий розвиток.

Анотація. Данная статья посвящена исследованию капитальных инвестиций в экологической сфере. В статье дано определение дефиниции «капитальные инвестиции в охрану окружающей среды». Капитальные инвестиции в охрану окружающей среды - инвестиции в приобретение новых и используемых ранее материальных и нематериальных активов; или изготовления их собственными силами; расходы на капитальный ремонт и модернизацию, осуществляющих в целях охраны окружающей среды. Проанализирована динамика данного вида финансирования в течение 2006—2018 годов в следующих направлениях: охрана окружающей среды, охрана атмосферного воздуха, очистки сточных вод, обращение с отходами, защита и реабилитации почвы. Осуществлено ранжирование регионов Украины по показателю капитального инвестирования в сферу охраны окружающей природной среды. Результаты ранжирования показали: Житомирская,

Сумская, Тернопольская, Херсонская, Черкасская, Черновицкая области имеют самый низкий уровень обеспечения капитальными инвестициями, Луганская, Волынская, Ровенская, Кировоградская, Черниговская, Закарпатская - средний, Хмельницкая, Винницкая, Одесская - достаточный, Полтавская, Николаевская, Харьковская, Львовская, Ивано-Франковская - высокий, Киевская, Запорожская, Донецкая, Днепропетровская и Киев - очень высокий.

Ключевые слова: капитальные инвестиции, окружающая естественная среда, экологическая безопасность, устойчивое развитие.

Summary. This article is devoted to the study of capital investment in the environmental sector. The article provides a definition of «capital investment directed on environmental protection». Capital investments provided to the environmental protection - investments directed on the acquisition of new and previously used tangible and intangible assets; or producing them by own means; costs of capital repairs and modernization carried out to protect the environment. There has been analysed the dynamics of mentioned financing during 2006-2018 in the following areas: environmental protection, atmospheric air protection, waste water treatment, waste treatment, soil protection and rehabilitation. The regions of Ukraine are ranked according to the indicator of capital investment in the field of environmental protection. The results received after ranking: Zhytomyr, Sumy, Ternopil, Kherson, Cherkasy, Chernivtsi regions have the lowest level of capital investment; Luhansk, Volyn, Rivne, Kirovohrad, Chernihiv, Zakarpattia get average amount of capital investment; Khmelnytsky, Vinnytsia, Odessa, Kharkiv - have just enough quantity of investment; Lviv, Ivano-Frankivsk - have high level of investment; Kyiv, Zaporizhia, Donetsk, Dnipropetrovsk and the city of Kyiv - have the highest level of capital investment.

Key words: capital investments, environment, ecological safety, sustainable development.

Постановка проблеми. Україна – молода держава, що стала на шлях євроінтеграційного розвитку. Цей вибір вимагає змін в усіх галузях життя, зокрема в екологічній. Екологічний стан в нашій країні, як і в інших країнах перехідної економіки, є кризовим і потребує негайних дій. Сьогодні сумним фактом залишається те, що охорону довкілля фінансують за залишковим принципом, що, своєю чергою, потребує додаткових інструментів, які були б здатні забезпечити еколого-безпечний розвиток території. Одним із відносно нових інструментів є капітальні інвестиції в охорону довкілля. Вони передбачають продуктивну форму співпраці держави та бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням теоретичних та практичних аспектів інвестування в екологічну галузь займалися О. Вишницька, В. Дідух, О. Чигрин [1-3] та інші науковці, що вивчали шляхи впровадження екологічних інвестицій для покращення стану екологічної ситуації в країні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – проаналізувати динаміку капітальних інвестицій в охорону довкілля впродовж 2006–2016 років та визначити перспективи на майбутнє.

Виклад основного матеріалу дослідження. Капітальні інвестиції в охорону довкілля – інвестиції у придбання нових і використовуваних раніше матеріальних і нематеріальних активів; або виготовлення їх власними силами; витрати на капітальний ремонт та модернізацію, що здійснюються з метою охорони довкілля [5, с. 185].

На основі аналізу даних кількісних показників державної служби статистики (рис. 1) за 2006—2018 роки можна виділити такі періоди капітального інвестування в охорону довкілля:

- Перший період (з 2006 по 2010 рік). Протягом цього періоду середній показник інвестицій становив близько 2,9 млрд грн. Найнижчий показник — у 2006 році (2,2 млрд грн), а найвищий — у 2008 (3,7 млрд грн).
- Другий період (з 2011 по 2015 рік). Цьому періоду притаманне зростання середнього показника інвестування до 6,9 млрд грн, що у 1,8 раза

перевищує дані за попередній період. Мінімальні показники характерні для 2013 року (6, 038 млрд грн), а найвищі для 2016 (13,39 млрд грн).

- Третій період (2016 – 2018). Середній показник капітальних інвестицій у цьому періоді склав 11,49 млрд грн, що майже у 1,7 раза перевищив показник попереднього періоду. Мінімальний показник з інвестуванням у розмірі 10,074 млрд грн стосувався 2018 року, а максимальний, сума якого склала 13,39 млрд грн, – 2016 року.

Загалом середній показник обсягу інвестицій третього періоду у 4,5 рази перевищив значення аналогічного показника першого періоду, а найвищий та найнижчий показники відрізняються більше ніж у 6 разів.

На основі цих даних можна побачити позитивну тенденцію зростання ролі капітальних інвестицій у забезпечені еколого-безпечного розвитку.

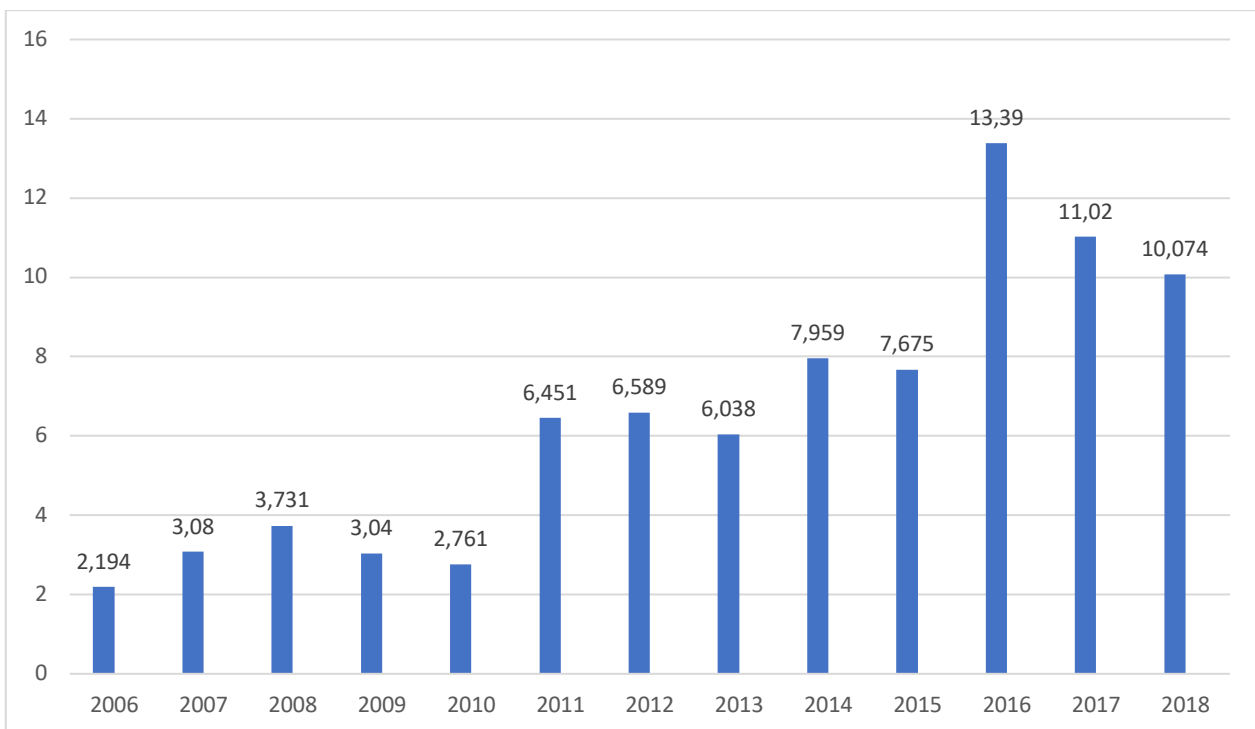

Рис. 1. Капітальні інвестиції на охорону довкілля в Україні за 2006–2018 роки, у млрд грн

Джерело: зроблено автором на основі джерела [5]

Зрозуміло, що окрім загальнодержавних показників фінансування охорони довкілля, важливе значення має регіональний аспект і, що вкрай важливо, його кореляція з екологічним станом.

Щоб проаналізувати цей аспект, було розроблено таблицю з ранжуванням показників фінансового забезпечення регіонів України (табл.1).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції по регіонах станом на 2018

Регіон	млн грн	Ранг
Автономна Республіка Крим	Дані відсутні	Дані відсутні
Вінницька	80,9	15
Волинська	34,08	8
Дніпропетровська	2454,7	25
Донецька	1514,2	23
Житомирська	8,2	1
Закарпатська	45,8	11
Запорізька	1065,3	21
Івано-Франківська	293,6	20
Київська	1773,6	24
Кіровоградська	41,3	10
Луганська	29,3	7
Львівська	284,5	19
Миколаївська	137,9	16
Одеська	73,6	13
Полтавська	264,1	17
Рівненська	39	9
Сумська	22,7	5
Тернопільська	19,4	3
Харківська	273	18
Херсонська	15,2	2
Хмельницька	79,3	14
Черкаська	23	6
Чернівецька	21,4	4
Чернігівська	64,2	12
м. Київ	1414,1	22
м. Севастополь	Дані відсутні	Дані відсутні

Джерело: [5]

Залежно від зазначених у таблиці показників регіони України можна об'єднати за таким принципом.

Станом на 2018 рік регіони з рангом 1–6 отримують недостатньо інвестицій (показники нижче середнього); ранги 7–12 отримують забезпечення середнього рівня; регіони з рангом 13–15 – перебувають на

достатньому рівні капіталовкладень; області з рангом 16–20 – мають високий рівень інвестицій, регіонам з рангом 21–27 притаманний дуже високий рівень капіталовкладень.

Доречно дослідити кількісні показники надходження капітальних інвестицій до різних галузей екологічного простору (атмосферне повітря, очищення вод, обробка відходів, захист ґрунтів тощо).

Аналіз капітальних інвестицій в охорону атмосферного повітря, а також з метою запобігання кліматичним змінам (рис.2), дає змогу зрозуміти, що фінансування цієї галузі відбувається зі стабільним зростанням. Водночас не можна не помітити того факту, що в окремі періоди спостерігається скорочення показників фінансування порівняно з попередніми роками. Найбільш збитковими в цьому аспекті є 2010 рік, коли показник скоротився на 0,34 млрд грн порівняно з 2008 роком; та 2015 рік, протягом якого обсяги капітальних інвестицій впали на майже 1 млрд порівняно з 2013 роком. Проте, незважаючи на згадані мінуси, з 2016 року спостерігається зростання фінансування зі згаданого джерела. Найвищого рівня показника було досягнуто в 2018 році, протягом якого фінансування на 2,74 млрд перевищило вкладення 2006 року. У 2018 році фінансування майже удвічі перевищило середній показник за розрахунковий період, що безпосередньо свідчить про позитивну динаміку.

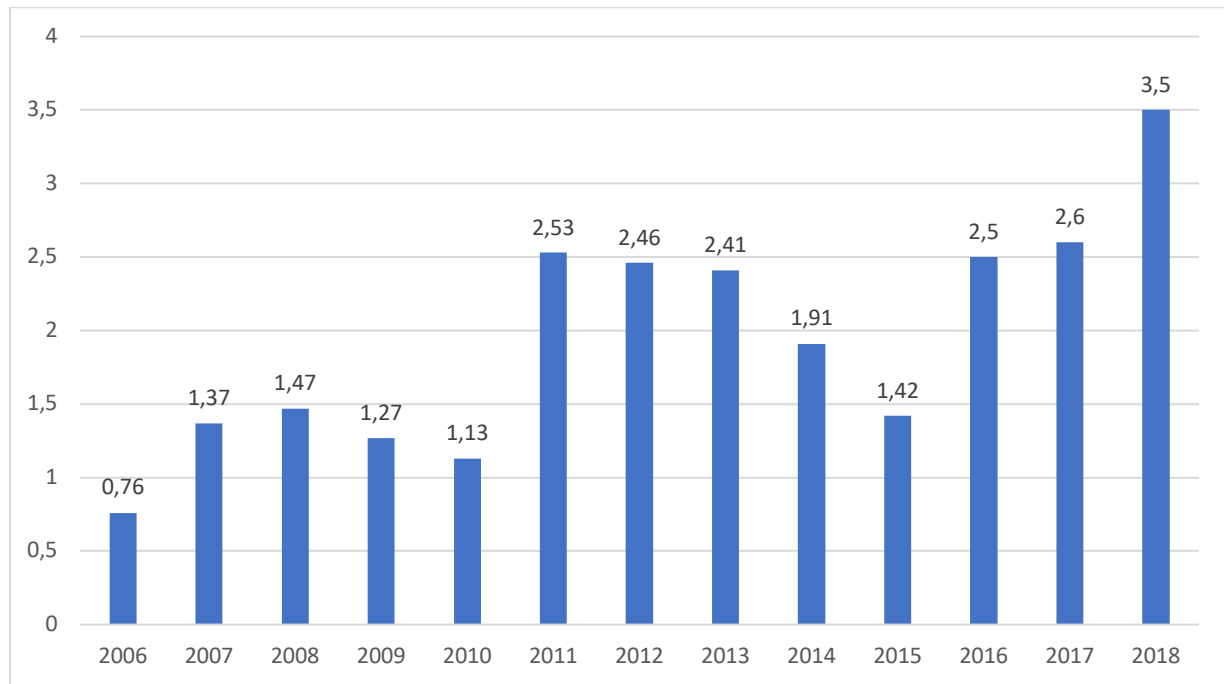

Рис. 2. Капітальні інвестиції на охорону атмосферного повітря та запобігання кліматичним змінам за 2006–2018 роки, у млрд грн

Джерело: зроблено автором на основі джерела [5]

Ситуація з надходженням капітальних інвестицій для очищення зворотних вод має такий характер (рис. 3). Протягом більшості років зазначеного часового проміжку обсяги фінансування становлять від 0,72 до 0,93 млрд грн, і тільки в 2014 році та протягом 2016–2018 років зафіксоване перевищення 1 млрд грн. У 2018 році фінансування суттєво зросло до 1,69 млрд грн. Загалом тенденція є позитивною.

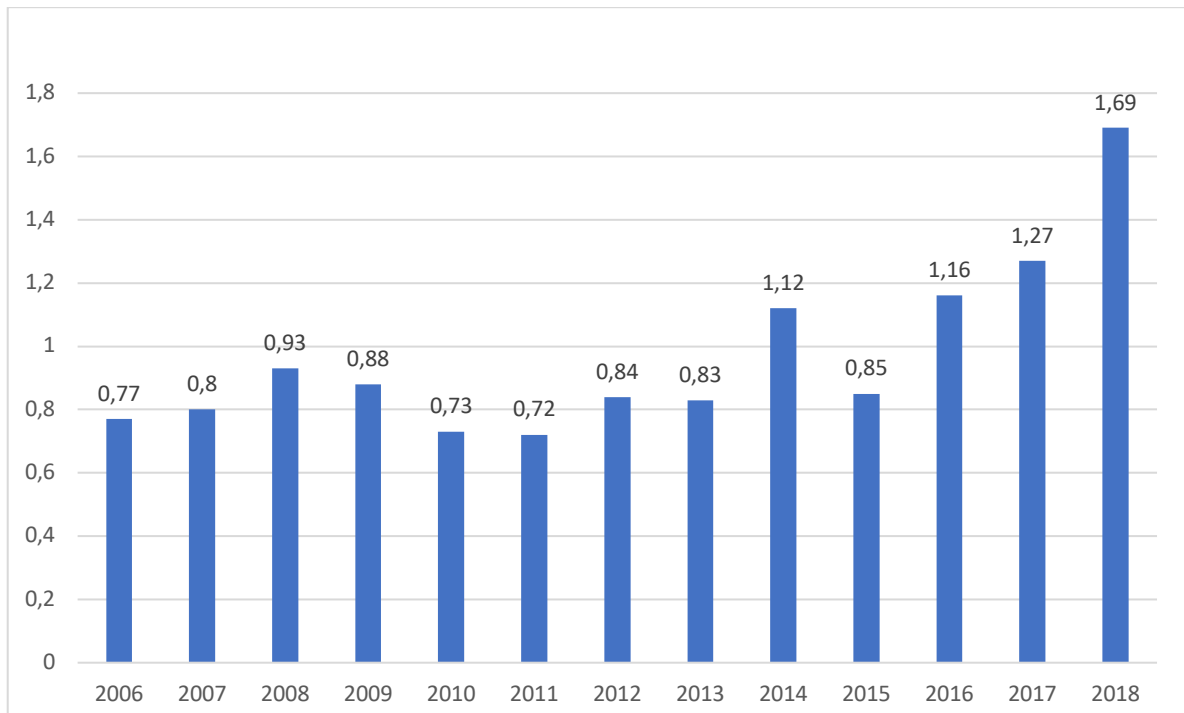

Рис. 3. Капітальні інвестиції на очищення зворотних вод за 2006 – 2018 роки, у млрд грн

Джерело: зроблено автором на основі джерела [5]

Капітальне інвестування на обробку відходів має такі особливості (рис. 3):

- у період 2006 по 2010 рр. показники надходжень зростали повільно і становили 340–470 млн. грн;
- у 2011 році відбулося стрімке зростання капіталовкладень: обсяги уперше перевищили мільярд гривень;
- з 2012 по 2015 відбулося поступове спадання, і середній показник фінансування становив близько 740 млн грн;
- стрімке зростання фінансування відбулося в 2016–2017 роках, коли показники перевищили 2 млрд.

Станом на 2018 рік цей показник зменшився і становив 1,18 млрд, що, безумовно, негативно відбилося на розвитку галузі.

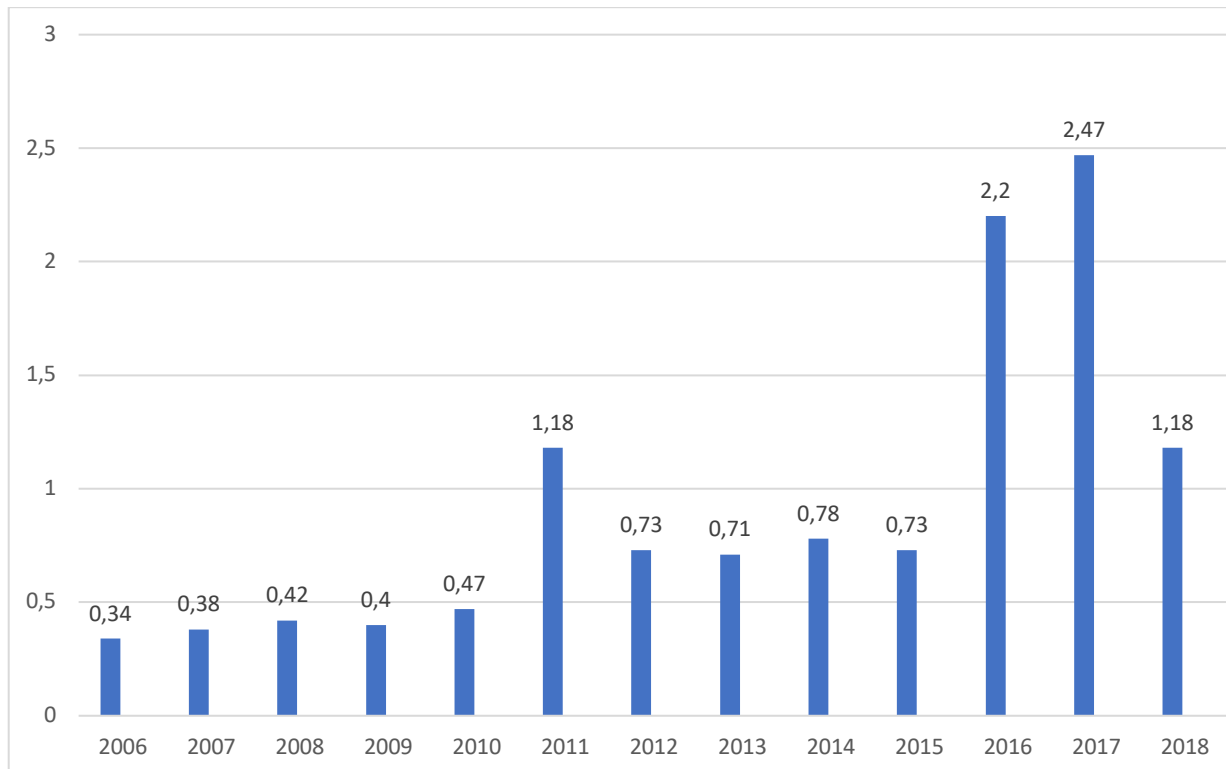

Рис. 4. Капітальні інвестиції на поводження з відходами за 2006 – 2018 роки, у млрд грн
Джерело: зроблено автором на основі джерела [5]

Аналізуючи капітальні інвестиції, перераховані на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод (рис 5), можна побачити нестабільність фінансування галузі у період з 2006 до 2018 роки.

Найнижчі показники капітальних інвестицій притаманні 2006–2010 рокам, окрім 2008 року, коли показник удвічі зріс порівняно з попередніми і був найвищим протягом наступних 8-ми років. У період з 2011 до 2016 року надходження інвестицій спочатку зросло, а потім спало до рівня показників попереднього періоду. Найвище зростання капітальних інвестицій відбулося у 2017 та 2018 рр. Показник перевищив 1 млрд гривень, що, безумовно, вказує на позитивну динаміку.

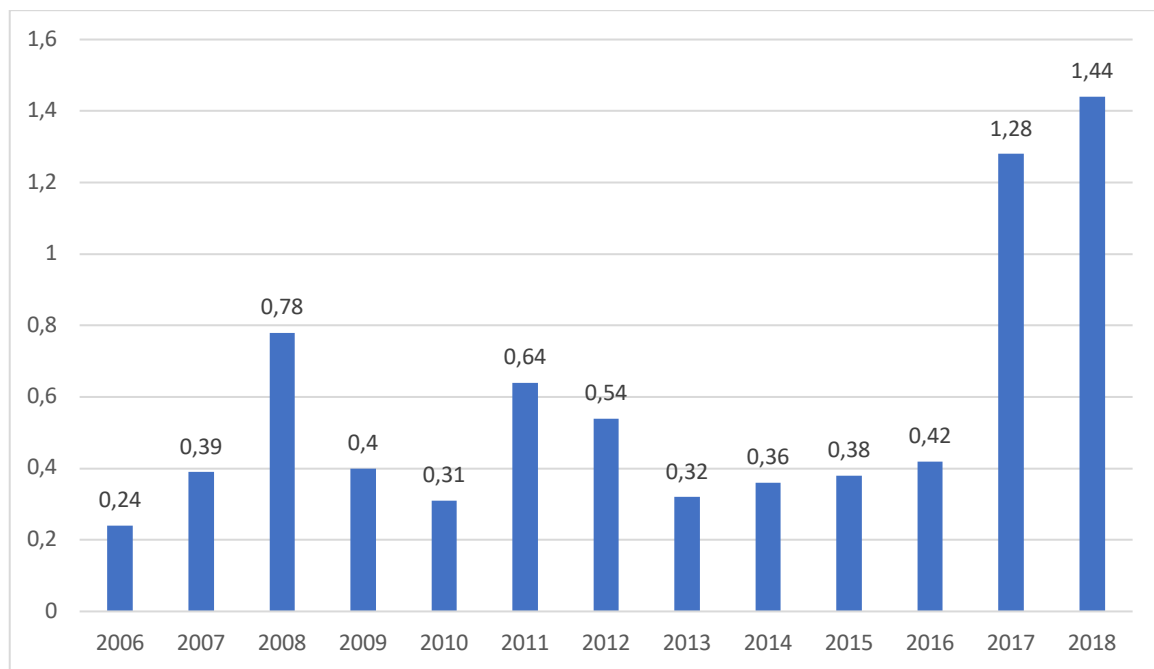

Рис. 5. Капітальні інвестиції на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод за 2006–2018 роки, у млрд грн

Джерело: зроблено автором на основі джерела [5]

Висновки з проведеного дослідження. На основі дослідження можна зробити такі висновки:

- капітальні інвестиції є потужним інструментом для забезпечення екологічної безпеки території, тому що вони передбачають великі фінансові надходження в екологічну галузь;
- кількісні показники капітальних інвестицій у різні галузі екологічної безпеки щороку зростають, про що свідчать зазначені в статті дані;
- згаданий тип інвестицій є вдалою формою публічно-приватного партнерства, адже він передбачає співпрацю держави та бізнесу, у результаті якої підвищується екологічна рівновага, що містить економічні вигоди для обох сторін;
- для національної економіки вкрай необхідним є активізація процесів екологізації не тільки за рахунок збільшення масштабів екологічного інвестування, а передусім завдяки підвищенню ефективності його використання.

Література

1. Варламова С.І., Варламова І.С. Особливості екологічного інвестування в національній економіці. Інноваційна економіка. 2016. Вип. 1-2. С. 158-162. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
2. Вишницька О.І. Класифікація екологічних інвестицій // Екологічний менеджмент у загальній системі управління : зб. тез доп. Дев'ятої щорічної Всеукр. наук. конф. (21-22 квітня 2009 р.). Суми : Сум ДУ, 2009. Ч. 1. С. 23. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/.../474.doc>
3. Дідух В. Екологізація інноваційної діяльності відповідно до вимог сталого розвитку суспільства // Ефективність державного управління. 2011. Вип. 27. С. 359-369.
4. Чигрин О.Ю., Красняк В.С. Теоретико-прикладні аспекти розвитку екологічного інвестування в Україні // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 3. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/42738>
5. Статистичний щорічник України за 2018 рік, URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf

References

1. Varlamova S.I., Varlamova I.S. Osoblyvosti ekologhichnogho investuvannja v nacionalnij ekonomici. Innovacijna ekonomika. 2016. Vyp. 1-2. S. 158-162. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?
2. Vyshnycjka O.I. Klasyfikacija ekologhichnykh investycij // Ekologhichnyj menedzhment u zaghalnij systemi upravlinnja : zb. tez dop. Dev'jatoji shhorichnoji Vseukr. nauk. konf. (21-22 kvitnja 2009 r.). Sumy : Sum DU, 2009. Ch. 1. S. 23. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/.../474.doc>.

3. Didukh V. Ekologhizacija innovacijnoji dijajlnosti vidpovidno do vymogh stalogho rozvytku suspiljstva // Efektyvnistj derzhavnogho upravlinnja. 2011. Vyp. 27. S. 359-369.
4. Chyghryn O.Ju., Krasnjak V.S. Teoretyko-prykladni aspekty rozvytku ekologhichnogho investuvannja v Ukrajinu // Marketyng i menedzhment innovacij. 2015. # 3. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/42738>
5. Statystychnyj shhorichnyk Ukrajinu za 2018 rik. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_seu2017_u.pdf